इंद्रियाणिमनोबुद्धिभ्यांसहसप्ततेषामर्थाःमंतव्यबोद्धव्याभ्यांसहशब्दादयःसप्त व्यक्ताव्यक्तैःबाह्येंद्रियग्राह्याःव्यक्ताःअन्येऽव्यक्ताःतैःसहसुसंवृत्तैरितिबुद्धिगुहायांलीनैरित्युक्तं तेचतुर्दशआकाशादयः पंचआत्माअहंकारोगुणत्रयंचेतिचतुर्विंशतेगर्णःव्यक्ताव्यक्तरूपःगुणःभोग्यवर्गः एतेभ्योविविक्तंयत्तदेवसर्वंसर्वात्मत्वात्सर्वशब्दाभिधेयंभोक्तृब्रह्मेत्यर्थः ॥ २१ ॥ इत्यारण्यकेपर्वणिनैलकंठीयेभारत भावदीपेदशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २१० ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ एवंपूर्वत्रइदंजगन्महाभूतात्मकंब्रह्मेत्युक्तंतद्व्याख्यातुंभूतगुणान्विभजते सर्वात्मकत्वंब्रह्मणोव्याचष्टे एवमुक्तःसइत्या दिनाऽध्यायेन ॥ १ ॥ २ ॥ गुणोत्तराणिउत्तरोत्तरगुणाःपूर्वपूर्वस्मिन्वर्तंतइत्यर्थः ॥ ३ ॥ एतदेवाह भूमिरिति त्रयइतिआकाशेएकःवातेद्वावित्यर्थः ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ सर्वभूतेषुजरायुजादिषुलोका

सर्वैरिहेंद्रियार्थैस्तुव्यक्ताव्यक्तैःसुसंवृतैः ॥ चतुर्विंशकइत्येषव्यक्ताव्यक्तमयोगुणः॥एतत्तेसर्वमाख्यातंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि॥ २१ ॥ इतिश्रीमहाभारतेआ रण्यके० मार्कंडेयसमास्याप० ब्राह्मणमाहात्म्येदशाधिकद्विशततमोऽध्यायः॥ २१० ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ मार्कंडेयउवाच एवमुक्तःसविप्रस्तुधर्म व्याधेनभारत॥ कथामकथयद्भूयोमनसःप्रीतिवर्धनीं ॥ १ ॥ ब्राह्मणउवाच महाभूतानियान्याहुःपंचधर्मभृतांवर ॥ एकैकस्यगुणान्सम्यक्पंचानाम पिमेवद॥ २ ॥ व्याधउवाच भूमिरापस्तथाज्योतिर्वायुराकाशमेवच ॥ गुणोत्तराणिसर्वाणितेषांवक्ष्यामितेगुणान् ॥ ३ ॥ भूमिःपंचगुणाब्रह्मन्नुदकं चचतुर्गुणं॥ गुणास्त्रयस्तेजसिचत्रयश्चाकाशवातयोः॥ ४ ॥ शब्दःस्पर्शश्चरूपंचरसोगंधश्चपंचमः॥ एतेगुणाः पंचभूमेःसर्वेभ्योगुणवत्तराः ॥ ५ ॥ शब्दःस्प र्शश्चरूपंचरसश्चापिद्विजोत्तम ॥ अपामेतेगुणाब्रह्मन्कीर्तितास्तवसुव्रत॥६॥शब्दःस्पर्शश्चरूपंचतेजसोथगुणास्त्रयः॥ शब्दःस्पर्शश्चवायौतुशब्दश्चाकाशएव तु॥ ७॥ एतेपंचदशब्रह्मन्गुणाभूतेषुपंचसु॥ वर्ततेसर्वभूतेषुयेषुलोकाःप्रतिष्ठिताः॥ ८॥ अन्योन्यंनातिवर्ततेसम्यक्चभवतिद्विज॥यदातुविषयीभावमाचरंति चराचराः॥ ९॥ तदादेहीदेहमन्यंव्यतिरोहतिकालतः॥ आनुपूर्व्याविनश्यंतिजायंतेचानुपूर्वशः ॥ १० ॥

श्चिदात्मोपाधिभूतानिपंचभूतानि ॥ ८ ॥ नातिवर्त्तंतेपंचत्वेकेनविनाइतराणिभूतानिनतिष्ठंतीत्यर्थः सम्यक्चभवतिएकीभावेनप्रकाशंते एकत्वमार्षं संपूर्वादंचुगतिपूजनयोरित्यस्मात्धातोःऋत्विगादिनाक्वि निसमःसमिरादेशः समित्येकीभावेइतियास्कः ननुभूतानांपरस्परमवियोगेमरणंनस्यात् तत्संघातोहिचेतनआत्मेतिलोकायतमतमाशंक्याह यदेति अविषयंविषयमिवयत्रभावयतिससंकल्पोविषयीभावःतेजी वास्तीव्रसंकल्पावेशाद्यंदेहंभावयंतितदभिमानदार्ढ्येनपूर्वदेहस्यात्यंतविस्मृतौसत्यांमृताइत्युच्यंतेनतुमृतदेहेपिभूतानांमिथोवियोगोस्तीत्यर्थः पाठांतरेभावंसंकल्पं विषमंस्वदेहविलक्षणंदेहांतरविषयं॥ ९ ॥ वि नश्यंतितिरोभवंति जायंतेआविर्भवंति ॥ १० ॥

Digitized by Google